

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Микитюка Олександра Сергійовича на тему «Допустимість доказів в кримінальному процесі США», поданій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 13 від 22 квітня 2026 року)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Сучасні процеси розвитку кримінального процесуального права України відбуваються під впливом глобальних тенденцій правової конвергенції, що зумовлює поступове зближення національних моделей правового регулювання із провідними світовими стандартами. В Україні ці тенденції набули особливої інтенсивності у зв'язку з реформуванням кримінального процесуального законодавства, кульмінацією якого стало прийняття Кримінального процесуального кодексу 2012 року, що закріпив змагальні засади кримінального судочинства та орієнтацію на забезпечення прав і свобод людини.

Разом із тим модернізація кримінального процесу не завершила реформування галузі, а, навпаки, започаткувала подальший етап її розвитку, що актуалізує необхідність глибокого наукового осмислення фундаментальних інститутів кримінального процесу, зокрема інституту доказування та допустимості доказів як його ключового елемента. Саме допустимість доказів визначає межі використання доказової інформації, виступає важливим інструментом забезпечення справедливості судового розгляду та гарантування дотримання прав учасників кримінального провадження.

У таких умовах особливого значення набувають порівняльно-правові дослідження, спрямовані на вивчення зарубіжного досвіду та можливостей його адаптації до національної правової системи. У цьому контексті слід зазначити, що, попри традиційну орієнтацію вітчизняної правової науки на

європейську правову традицію, досвід США, зокрема у сфері доказового права, тривалий час залишався недостатньо дослідженим. Водночас саме американська модель доказового права, сформована у межах змагального процесу, вирізняється високим рівнем деталізації, розвиненістю судової практики та складною системою критеріїв допустимості доказів, що формувалися впродовж тривалого історичного розвитку.

Звернення до дослідження цієї проблематики є закономірним також з огляду на усталену традицію вітчизняної правової науки, зокрема представників харківської школи кримінального процесу, які приділяли значну увагу вивченню зарубіжного досвіду. У сучасних умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України така традиція набуває нового значення, зумовлюючи актуальність порівняльно-правових досліджень у сфері кримінального процесу.

Окремі аспекти доказового права та допустимості доказів були предметом дослідження низки вітчизняних учених, серед яких: Ю. П. Алєнін, С. А. Альперт, Т. В. Варфоломеєва, І. В. Басиста, І. Л. Беспалько, В. В. Вапнярчук, І. В. Гловюк, В. П. Гмирко, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, І. Ю. Кайло, Є. Г. Коваленко, А. В. Коваленко, С. О. Ковальчук, Г. К. Крет, І. О. Крицька, О. М. Литвин, Л. М. Лобойко, В. В. Луцик, М. М. Михеєнко, А. В. Молдован, В. В. Молдован, В. Т. Нор, А. А. Павлишин, А. В. Панова, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, Н. В. Сибільова, Д. Б. Сергєєва, А. В. Скрипник, Х. Р. Слюсарчук, І. А. Смаль, О. С. Старенький, С. М. Стахівський, А. С. Степаненко, М. М. Стоянов, І. А. Тітко, О. О. Торбас, В. В. Тютюнник, Л. Д. Удалова, Д. В. Філін, Д. М. Цехан, Ю. В. Циганюк, С. С. Чернявський, І. Л. Чупрікова, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. Г. Яновська та інші.

Серед американських науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток доказового права та дослідження проблем допустимості доказів, слід відзначити А. Беста, Дж. Вігмора, М. Гроссмана, П. Грімма, Г. Б. Діксона-

молодшого, Л. Кіркпатріка, Дж. Лойбсдорфа, М. Моргана, Л. Ніхоффа, Дж. Теєра, Дж. Фішера, Р. Д. Фрідмана та інших.

Водночас у вітчизняній правовій доктрині проблематика допустимості доказів у кримінальному процесі США залишається недостатньо концептуалізованою, а наявні дослідження мають переважно фрагментарний характер. Такий стан наукової розробленості обумовлює актуальність обраної теми дисертації, визначає її теоретичне та практичне значення і зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу.

Роботу виконано на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах планів наукових досліджень та цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0111U000957).

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації. Метою дисертації є отримання нових результатів у формі наукових висновків щодо інституту допустимості доказів у кримінальному процесі США, виявлення особливостей його становлення, розвитку та функціонування, а також визначення можливостей використання позитивного досвіду США для вдосконалення національної доктрини та практики кримінального процесуального доказування.

Для досягнення мети автором дисертації були поставлені такі *завдання*:

- окреслити основні етапи становлення та трансформації доказового права США й визначити його ключові тенденції;
- охарактеризувати наукові джерела і представлені у них доктринальні підходи до розуміння інституту допустимості доказів у кримінальному процесі США;
- визначити історичні передумови становлення та розвитку інституту допустимості доказів в англо-американській правовій традиції;
- охарактеризувати поняття, зміст та ключові особливості допустимості доказів у системі доказового права США;

- визначити місце допустимості серед основних властивостей доказів у кримінальному процесі США;
- визначити історичні передумови становлення та розвитку інституту допустимості доказів в англо-американській правовій традиції;
- узагальнити досвід та з'ясувати зміст нормативного закріплення та змісту правил допустимості доказів у ФПД США;
- з'ясувати ключові підходи судової практики США до вирішення питань допустимості доказів;
- ідентифікувати та охарактеризувати проблемні аспекти застосування інституту допустимості доказів у сучасному кримінальному процесі США;
- обґрунтувати можливості адаптації окремих елементів американського досвіду для вдосконалення національної доктрини та практики кримінального процесуального доказування.

Всі поставлені завдання було вирішено, мета дослідження була досягнута.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним науковим дослідженням інституту допустимості доказів у кримінальному процесі Сполучених Штатів Америки, у межах якого всебічно розкрито його правове регулювання, доктринальні підходи та практику застосування.

вперше:

- системно та комплексно проаналізовано інститут допустимості доказів у США, що дало змогу розкрити його теоретико-правові основи: ознаки та динаміку розвитку системи доказового права, еволюційні тенденції, цілі й завдання, особливості регулювання, проблеми реалізації основних правил доказування та ключові доктрини, що формують сучасну американську модель доказового права;

– обґрунтовано потенціал проведення порівняльних галузевих досліджень, у межах яких релевантним об'єктом аналізу визначено кримінальний процес США, що зумовлено низкою концептуальних та практичних чинників;

– зроблено висновок, що на відміну від континентальної науки кримінального процесу, зорієнтованої на побудову цілісної та концептуально завершеної теорії доказів, американська доктрина не зосереджується на теоретичних дискусіях з визначенням ключових понять. Її увага спрямована переважно на тлумачення судових прецедентів та вироблення на їх основі системи правил, які визначають механізм практичного функціонування доказового права;

– констатовано, що в системі права США доказове право має міжпроцесуальний характер, що зумовлює узгоджене, автономне від галузевих процесуальних актів, нормативне регулювання, орієнтоване не на конкретну процесуальну галузь, а на всю їх сукупність;

– з огляду на зростаючу затребуваність окремих елементів американського доказового права у вітчизняній правозастосовній практиці, здійснено аналіз, в тому числі критичний, низки доктрин, сформованих судовою практикою США, проте маловідомих та недостатньо досліджених у національній науці кримінального процесу;

– доведено, що на початку ХХ століття ВС США сформулював категоричне правило про обов'язкове виключення доказів, отриманих незаконним шляхом, що стало підґрунтям для становлення правила про виключення доказів. Подальша історія розвитку доказового права значною мірою була присвячена формуванню численних винятків із цього загального правила та навіть винятків із винятків (контрвинятків), що є характерною рисою сучасного доказового права США;

– запропоновано модель алгоритмізації оцінки допустимості доказів у кримінальному процесі США, що постає як багаторівневий послідовний механізм перевірки: належності; відсутності прямих заборон; відсутності застосовних привілеїв; відповідності правилам показань із чужих слів;

автентичності; додержання спеціальних вимог до форми доказу (включаючи правило найкращого доказу, вимоги до письмових та електронних доказів); інших вимог (процесуальної компетентності свідка, належної форми подання тощо);

– зроблено висновок, що перспективним напрямом розвитку вітчизняної судової практики, з урахуванням досвіду доказового права США, є зміцнення авторитету суду та інституалізація доктринальних підходів як впливового орієнтира для казуального тлумачення норми права й оцінки доказів, що сприятиме забезпеченню законності, обґрунтованості, вмотивованості та передбачуваності судових рішень. Перші прояви такої тенденції вже спостерігаються у практиці Конституційного Суду України та Верховного Суду, що свідчить про природну еволюцію української практики судового правотлумачення у напрямі посилення ролі доктрини, зростання поваги до доктринальних підходів та підвищення їхньої практичної ваги;

– емпіричний аналіз судової практики США дозволив стверджувати, що в системі права США в останні роки відбувається істотна трансформація класичної для загального права функції доктрини, оскільки під впливом цифровізації та розвитку електронних ресурсів поряд із використанням авторитетних доктринальних правничих писаних джерел, на які традиційно багато десятиків років спиралися суди під час ухвалення судових рішень, дедалі більшого значення набувають інші джерела – дослідження гуманітарних і природничих наук, веб-ресурси, періодика, словники та інші позаюрідичні (тому числі й цифрові) джерела;

Удосконалено:

– теоретичні напрацювання стосовно етапів історичного становлення доказового права США: від запозичення англійської традиції та прецедентного формування правил до кодифікації у Федеральних правилах доказування («Federal Rules of Evidence») і сучасної трансформації під впливом цифровізації;

– існуючі у вітчизняній науці підходи стосовно розуміння поняття «властивість доказів в США», в тому числі такої властивості, як допустимість,

яка в доказовому праві США формується за рахунок поєднання вимог належності (релевантності) та комплексу процесуальних та конституційних обмежень, спрямованих на гарантування справедливого та неупередженого судового розгляду;

Набули подальшого розвитку:

– обґрунтування тези стосовно впливу Конституції США та поправок до неї на формування доказового права й вирішення питань допустимості доказів;

– аргументи на підтримку точки зору стосовно відмежування таких властивостей доказів як автентичність та достовірність, які іноді ототожнюються у вітчизняному доказовому праві;

– позиція щодо критичного ставлення до доктрини кваліфікованого імунітету та винятку добросовісності, оскільки їх застосування послаблює стримувальну функцію правила виключення, легітимує недбалість і помилки органів розслідування та підтримання правопорядку у разі збереження доказової сили отриманих ними суду матеріалів та трансформує оцінку допустимості доказів із перевірки законності дій правоохоронних органів на оціночне з'ясування їх добросовісності, що створює ризик формування практики виправдання процесуальних порушень;

– наукові підходи, що обґрунтовують негативний вплив правил виключення на рівень захисту права та законних інтересів осіб, зокрема, права на приватність, оскільки практичне застосування виключень нерідко спричиняє уникнення кримінальної відповідальності через процесуальні порушення, стимулює суди до пошуку компромісних правозастосовних рішень і, як наслідок, послаблює превентивний потенціал гарантій прав особи, актуалізуючи потребу перегляду підходів до забезпечення балансу між приватністю та ефективністю правоохоронної діяльності;

– концепція оцінювання правил допустимості показань з чужих слів у доказовому праві США шляхом обґрунтування практичної значущості винятків, передбачених Федеральними правилами доказування. На основі аналізу судової практики, встановлено, що ці винятки ефективно забезпечують надійність

доказів за відсутності можливості допиту першоджерела, а їх зміст може бути використаний як орієнтир для вітчизняної практики вирішення питань допустимості показань із чужих слів.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації достатньою мірою науково обґрунтовані й достовірні. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких зумовлене складністю та міждисциплінарним характером інституту допустимості доказів у кримінальному процесі США.

Звернення до *історичного методу* було обумовлено необхідністю простежити становлення та еволюцію інституту допустимості доказів та доказового права в англо-американській правовій традиції, а також визначити ключові етапи їх формування у судовій практиці та нормативному регулюванні США. *Діалектичний метод* забезпечив дослідження допустимості доказів у взаємозв'язку з іншими властивостями доказів, принципами кримінального процесу та іншими фундаментальними засадами, що дало змогу виявити внутрішні суперечності й баланс між ефективністю правосуддя та гарантіями прав людини. *Порівняльно-правовий метод* було використано для аналізу особливостей інституту допустимості доказів у кримінальному процесі США у співвідношенні з підходами інших правових систем, з метою виявлення можливостей використання позитивного зарубіжного досвіду для вдосконалення національного кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики. *Метод аналізу* дав змогу виокремити основні елементи інституту допустимості доказів, його нормативні, доктринальні та практичні складові, а *метод синтезу*: сформулювати цілісне уявлення про місце допустимості в системі доказового права США. Застосування *методу узагальнення* дозволило сформулювати наукові висновки за результатами дослідження, а *логіко-юридичний метод* – обґрунтувати пропозиції та рекомендації щодо адаптації окремих підходів американського доказового права

до національного кримінального процесу. *Формально-юридичний та герменевтичний метод* використовувався під час аналізу положень Федеральних правил доказування США, судових прецедентів та інших нормативно-правових актів, що регламентують питання допустимості доказів. Комплексне та системне застосування зазначених методів забезпечило повноту, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження.

Ключові висновки, положення й результати наукових розвідок автора ґрунтуються на багатоаспектному вивченні нормативно-правової бази Сполучених Штатів Америки, зокрема Конституції США, Федеральних правил доказування, правил доказування штатів, федерального та штатного статутного права, а також судової практики, включаючи рішення Верховного Суду США та судів штатів. Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці зарубіжних і вітчизняних правників у галузі кримінального процесу та загальної теорії права.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що авторські висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідницькій сфері, для подальших досліджень інституту допустимості доказів у кримінальному процесі США, розвитку порівняльно-правових підходів у сфері кримінального процесуального доказування та опрацювання можливостей адаптації окремих елементів американського досвіду до національної доктрини;

– законотворчій діяльності, під час підготовки пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України у частині регулювання допустимості доказів, а також формування сучасних механізмів роботи з окремими видами доказів (цифрових доказів, інформації із соціальних мереж, інформації з мобільних пристроїв, показань експертів, показань інформаторів, показань із чужих слів);

– правозастосовній діяльності, для розробки методичних рекомендацій і підвищення якості роботи слідчих, прокурорів, адвокатів і суддів під час вирішення питань допустимості доказів, формування єдиних підходів судової

практики, запобігання використанню недопустимих доказів та посилення гарантій справедливого судового розгляду;

– навчальному процесі, під час викладання курсу «Кримінальний процес» та навчальних дисциплін «Порівняльний кримінальний процес», «Теорія і практика кримінального процесуального доказування», «Суд у кримінальному провадженні», а також при підготовці навчально-методичних матеріалів (підручників, навчальних посібників, практикумів тощо).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації оприлюднювалися і були предметом обговорення на наукових та науково-практичних заходах, зокрема: панельній дискусії VIII Харківського міжнародного юридичного форуму «Доступ до правосуддя в умовах збройної агресії та глобальних викликів XXI століття» (27 вересня 2024 р., м. Харків); VI та VII Харківському кримінальному процесуальному полілозі «Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції» (24 березня 2023 р., 17 квітня 2025 р., м. Харків); щорічній Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції іноземними мовами «Science in a Changing World: Current Studies of Young Researchers» (17 травня 2023 р.; 17 квітня 2024 р.; 3 квітня 2025 р., м. Харків); XII та XIII Всеукраїнській науковій конференції студентів та аспірантів «Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників» (20 травня 2024 р. та 15 травня 2025 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача. Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані у дослідженні, викладено в 8 наукових працях, з яких 3 наукові статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України, та тези 5-ти наукових доповідей – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Наукові праці, в яких відображені основні результати дослідження:

1. Микитюк О.С. Особливості доказового права в правовій системі США. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 4. С. 591 – 594. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/142>

2. Микитюк О. С. Допустимість показань з чужих слів у кримінальному процесі США: історичний аспект та сучасні виклики. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. Вип. 3, ч. 3. С. 247–260. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.37>.

3. Микитюк О.С. Цифрові докази у кримінальному процесі США. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 12. С. 232–236. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-12/50>

Наукові праці, в яких засвідчено апробацію матеріалів дослідження:

1. Микитюк О. С. Значення порівняльних досліджень для науки кримінального процесу в умовах конвергенції. *Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції : IV Харків. кримін. процес. полілог, присвяч. 100-річчю від дня народж. канд. юрид. наук, проф. С. А. Альперта, «Пів століття служіння науці та освіті»* (м. Харків, 24 берез. 2023 р.). Х.: Право, 2023. С. 61–64.

2. Муkytiuk O. Controversial Legal Legacy of the Silver Platter Doctrine and Reverse Silver Platter Doctrine. *Наука у мінливому світі: актуальні дослідження молодих науковців : матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків 17 трав. 2023 р.). Х.: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2023. С. 137–139.

3. Муkytiuk O. The Impact of the US Adversarial Criminal Procedure on the Development of Evidence Law. *Наука у мінливому світі: актуальні дослідження молодих науковців : матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф.* (м.Харків, 17 квіт. 2024 р.). Х.: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2024. С. 156–158.

4. Муkytiuk O. Modern Complexities in the Application of the Hearsay Rule in U.S. Evidence Law. *Наука у мінливому світі: актуальні дослідження молодих науковців : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 3 квіт. 2025 р.). Х.: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2025. С. 122–125.

5. Микитюк О. С. Питання допустимості показань із чужих слів у кримінальному процесі США. *Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції : VII Харків. кримін. процес. полілог, ексклюзивна*

освітня платформа для аспірантів і докторантів (м. Харків, 17 квіт. 2025 р.). Х.: Право, 2025. С. 180–182.

Публікації, в яких висвітлені наукові результати дисертації здобувача, відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Опубліковані статті містять належним чином обґрунтовані наукові результати відповідно до поставленої мети та висновків.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертація Микитюка Олександра Сергійовича на тему «Допустимість доказів в кримінальному процесі США» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, яке полягає в отриманні нових результатів у формі наукових висновків щодо інституту допустимості доказів у кримінальному процесі США, виявленні особливостей його становлення, розвитку та функціонування, а також визначенні можливостей використання позитивного досвіду США для вдосконалення національної доктрини та практики кримінального процесуального доказування.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором особисто і обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація Микитюка Олександра Сергійовича на тему «Допустимість доказів в кримінальному процесі США» відповідає вимогам оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а також вимогам Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Головуюча на засіданні:
професор кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, професор

Ануш ТУМАНЯНЦ

«22» квітня 2026 р.

